

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

Antwerpen, 1566

Nicolavs Clenardvs Ioanni Vaaeo. S. P. D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70781)

quandoque vtar, ægrè alicuius ferrem desiderium. ne vnus quidem est, quin occasio ferat vt a deatur, vtcunq; vel Hebræa tractem vel Arabica. Præterea vehendis ac reuehendis codicibus, tantùm facies sumptus, quãti pars bona queat emi: Vteris istic amicorum libris, Victoria, Vega, ac cæterorum. Accipe quæso hanc causam, nullis enim queam carere. De ratione debitorum postea videbimus: nunc tam multis perscriptis epistolis, vix tempus datur tecum colloqui. Nocte hac rursus dentium cruciatus me inuasit, adeò vt insomnis fermè iacuerim ab hora vsque prima ad septimam.

COCCTI iam hie nulli sunt, & tēpus præterit, aliqui misissem & nuper, cum te velle scirem.

IN Rodolphum vilissimum feceram compendiolū, quatenus iuuentus aliquem locorum haberet gustum: nulla apud me scheda superest.

DE Græcorum præpositionibus optimè scripsit in commentariis Budæus; mea sic inter chartulas dispersa sunt, vt mense vno colligendis nugis opus esset. proferentur suo, credo, tempore.

RATIONEM instituendæ exercitationis melius iam me tenes, & quicquid istic lusi, tantùm inter discipulorum erat manus, ego reliquum habeo nihil, & planè puerile iudicares, licèt reperissem mirè fructuosum. Marcus noster in patriam abiit, Barcinone quendam Lusitanum conuenit: sed quòd multa scribere cuperet, exclusus tempore scripsit nihil. Vale mi Vasaë, & amicos omnes saluta. Eboræ III. Ianuarij, Anno M. D. XXXVI.

NICOLAUS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

SALVE mi Vasaë. Hodiernus dies, Iulij est decimus octauus. Heri literas tuas accepi sub vesperâ: ad quas nunc his horis pomeridianis, si queam, ad plenū respōdebo, nisi negotia profectiois me inturbent. Incepi con-

pi concinnare sarcinas : equus Gulielmi emptus est :
 meus, vt credo, comparabitur intra biduum. Hebdo-
 mada superiore profectus est meus Princeps. Ante abi-
 tum semel atque iterum longè lateque confabulati su-
 5 mus: quod dubium esset subsisteremne Eboræ, donec
 illè rediret Braccara, an vnà proficiscerer. Causabar
 itineris molestiam, homo harum rerum insolens: præ-
 terea hoc æstu mihi omnino in via pereundum esse:
 tandem conuenit vt simulatque calor deseruisset, len-
 10 tẽ commodo meo subsequeretur.

DVM hæc aguntur, quodam die, Rex inquit, roga-
 uit ex me: velle ne agere Conimbricæ? Oro, inquam,
 mi Princeps, vt quemadmodũ antea conuenit, ne mihi
 vllas redeundi moras interponas, sed proximo vere re-
 15 uertar ad meos. Multa ille interim, quàm cuperet me
 seruare &c. nec minus placituram mihi Braccaram
 quàm meam patriam. Hic commodum visum est ve-
 strarum epistolarum mentionem facere, & me omnia
 spreuisse, quod ipsum iam studiorum Mœcenatem in
 20 omnem porrò ætatem delegissem, me hoc esse animo,
 vt nulla tam ampla proponatur conditio, quæ me ab
 ipso debeat distrahere, debereq; me sub illius auspiciis
 aut diuitem viuere aut pauperem.

PAVCIS deinde interiectis diebus, quod æstu
 25 impediret, nec ad aulam venirem, per quendam mecũ
 egit, vt sciret animum meum: velle enim se habere mei
 rationem, sed quando à sacerdotiis Curatis sic abhor-
 rerem, explicarem quibus prouentibus contentus es-
 sem, sese tum curaturum reliqua. Huic internuncio li-
 30 berè cuncta exposui, & biduo post Principẽ ipsum adeo,
 fusius de omnibus fabulaturus. Aiebam alia esse sacer-
 dotia Archidiaconatus, Canonicatus, & eiusmodi Sar-
 danapalorum delitias, quibus multis capacem gererem
 conscientiam. Risit ille, & se daturum operam. Verũ
 35 inquam, mi Princeps, iam sat sollicitaris in hac profe-
 ctione: quod ad me attinet, ne sis multum anxius, facilè
 mihi satisfeceris. Et quod ad abitum meum pertinet,

etsi mirificè cupio parentum voluntatem explere, &
 ineunte vere discedere, tamen quando ardent hæc bel-
 la, licebit per epistolas aliquid causari, & aliquantisper
 procrastinare: ita, inquit, vt hinc discedas ab hinc anno.
 Sic vtrò ipse prorogavi aliquantulum exilium, simul vt
 interea plus Arabicarer, & quæ ad eam rem attinent
 commodius expedirem: simul vt magis Principis ani-
 mo satisfacerem, qui me cuperet seruare diutissimè.
 Deinde Vasæ, quanto iam illi magis obsequor, tanto
 deuinctiorem reddo: re ipsa enim ostendere volo, me
 omnes in illius gratiam occasiones lucri posthabuisse.
 Potest me ditare, sine loculorum suorum iactura: nec
 dubito quin effecturus sit, vt hæc centum millia mihi
 reddantur in patria. Louaniensi Theologo, credo, sat
 erit tantum quotannis accipere, & quid vltra moliri
 necesse est? Fortè dices te nihil adhuc videre præter
 spem. Ea ego in præsentia contentus sum: nunquam
 deerit quod edam. Sed quando omniū debes esse par-
 ticeps, audi aliam fabulam. Heri venit ad me sacerdos
 quidam missus huc à duce Beyerano, vnà cum illius li-
 teris, in quibus orat, vt fidem habeam quicquid hic mi-
 hi eius nomine narraret sacerdos. Summa legationis
 hæc erat, optare se summopere, vt si displiceret Lusita-
 nia, aut hinc alioqui migraturus essem, conditionem
 apud ipsum susciperem, expetere se mecum tractare li-
 teras Latinas, & simul vt in eisdem filiorum curam
 susciperem, in ipsius ædibus me pro merito tractandū,
 salarium quod vellem, conferendum &c. Quod si hic
 legatus propensum reperiret, hic subsisteret, & quam-
 primùm misso tabellario Ducem certiore redderet,
 quo videlicet res quamprimùm transigeretur. Saltem
 vtcunque forem animatus, cupere se vt eum viserem.
 Hic sacerdos me repperit tempore matutinarū in tem-
 plo, vbi statim respondi me & hic viuere suauiter, nec
 integrum esse Ducis voluntati morem gerere, & præ-
 terea intra annum me abiturum in patriam. Iussi vt sub
 prandium veniret, daturum me literas ad Ducem: eas
 tulit

tulit à prandio, & multa deinde verba fecit, quàm ea domus mihi amica esset, quàm gauderet Dux nomine meo. Suspicio Colonem aliquid molitum esse: eius honorificam feci in epistola mentionem, nulla tamen vel minima suspicionis umbra posita. Breuiter, videtur hic sacerdos eam spem concepisse, vt aliquando me Dux sit habiturus, & multa hoc anno posse contingere. Abeunti dixi Salmanticæ esse Ioannem quendam Vasæum, vtraque lingua & pulchrè doctum, & Salmanticæ celebrem: tulit secum nomen Vasæi &c. Hæc fabula heri peracta est, quam rogo ne quis mortalium ex te cognoscat. Eam ob id tibi narraui, quo scires mihi fortè eam aliquando apud Principem vsui futuram, quo intelligat me non ob id tantopere moliri abitum, quòd alium pluris faciam, sed quòd tantopere tenear desiderio academiæ meæ, cuius desiderium etiam si euanesceret, iam in illius vnus gratiam multos summos viros me neglexisse. Nec tamen temerè statui effutire quicquam, & fortè aliunde resciscet. Pergamus iam ad tua.

CASTRO Homeliarius fortè quòd cum Viue vixerat, sperat aliquid ab nostro Rege. At cum Viues ducatos, vt credo, ducatos abstulisset, Erasmus tamè & Turnouit nullas egerunt gratias.

BENE facis quod definitionem Monachi studes confirmare, quam pridem lusi cum ad Iacobum scriberem, Monachum esse hypocriseos domicilium. Si tu nomine Iacobi versus aliquot operi præfiges, ille hypocrita ne erit, an cornicula Aesopica? nisi fortè hypocrisis nomè locum modò habet, vbi de vitæ sanctimonia agitur, & ille falsus est, qui primum, secundum, & tertium in Rhetorica dixit esse τὸ ὑποκρίνειν.

PASCASIOS cura quàm potes diligentissimè, etiam si pileos sexcentos perderes. Et quando nomine salarij, vnã tantum horam debes, id quod antè ignorabam, occupa, si potes, horas omnes, in scholis, in collegiis, & domi quoque. Istæ lectiunculæ parui sunt laboris, reporta semel eam gloriam, quòd te auctore pas-

sim Latinè garriant, iam tua erit Cathedra futura etiam rupta Aquila. cui quòd ceteri inuideat, in rem tuam est. Te velim inuisum esse omnibus, factione opus est ad obtinendum brauæum.

CAECVS Magister factus est post adeptam Cathedram. Quare miror te tantopere festinare ad gradum.

PVTAREM consultum si nuptias differres, donec istud saxum peruoluisses. Et crede mihi Vasæe, facilius cælebs obtinebis quàm coniunx. Si semel te viderimus victorem, gratius erit connubium. Si cõpeditus iam & illigatus fortè frustratus fueris, multò molestior erit re-
pulsã.

MIHI res videtur longè facillima, pueros analphabeticos in tua familia intra annum eò perduci, vt quotidiana sonent Latinè, & audiendis lectionibus Latinis sint idonei: de iis loquor quæ alioqui captũ pueri non excedât. Quanquã quis est adeò obscurus auctor, vnde puer nihil excerptat, nec necesse est vel me totam Ciceronis assequi paginam. Principiò primo ipso die discat a b c d e f g h i k, & eas literas pingat: alio die, l m n o p q r s t u x z, & eas pingat: tertio die vocales quinque a e i o u, vocalis Græca y. Diphthongi quatuor æ œ au eu, ph id est f. deinde syllaba vo ca les: Dictio, Vocales quinque, Diphthongi quatuor. Hæc dum inculcantur, puer suapte natura concipit quid sit litera, quid vocalis, quid syllaba. Numero prolatis digitis, Vocales quot sunt syllabæ? Tres. Deinde, Vocales quot sunt literæ? Septem. Nec necesse est vt scias, Syllaba est minima pars vocis compositæ, & cæteras ineptias & dispèdia. Atque hæc omnia perpetuò Latinè sunt agenda, etiam si non intelligant: nutibus & gestibus aliquid diuinando consequentur, reliqua ignorent, nec tamen vapulent. Primo statim die Carboni chartam obieci sic scriptam:

Vocales quinque, a e i o u.

Alio die alteram chartulam:

Literæ cõsonantes, b c d f g h k l m n p q r s t v x z.

Deinde

Deinde cū irem cubitum, dicebam Latine: Vocalis cum consonante facit syllabam, ba be bi bo bu, ca ce ci co cu: nec vnquam quicquam declaravi vernaculalingua.

5 SIT hic labor hebdomadæ ad summum. Interim tamē admota manu capiti, dicebam caput, nasus, oculus, & ita singulis diebus vocabula aliqua in libellum referebam. Et inter vestiendum: Heus Sebastiane, cedo mihi aquam, monstrato cantharo. Effunde & fer recentem. Ipse effundebam potius, quā vt dicerem quod
10 ignorabam, hoc est vernaculum. Cedo mihi pectinem, digitis comendi capitis ostendebam signa. Iamdudum assequeris quæ velim.

Sequitur secunda hebdomada.

15 PRIMA DECLINATIO.

a æ æ am a a a } Musa.
æ arum is as as æ is }

Interiore manu dicebam a æ æ am a a

Exteriore æ arum is as æ is

20 Deinde aptabam sa sæ sæ &c. ita vt biduum occuparetur in vna voce Musa.

CASVS SEX.

Nominatiuus

Genitiuus

25 Datiuus

Accusatiuus

Vocatiuus

Ablatiuus.

Sit hoc ante prandium sonandum prolatis digitis, &
30 manu tam interiore quā exteriore.

Sequenti die.

NUMERI DVO.

Singularis } id versa manu significabam.
Pluralis }

35 Coenanti, prandenti, eunti ad lectum, surgenti, semper occinebat *Musa, Muse* &c. Necdū scit quid sibi casus velint, quid numerus. Post aliquot dies vbi audierit:

L 4 Cedo

Cedo mihi *mappam*: & hæc est sordida *mappa*, tum dices: isti sunt casus *Mappa, Mappam*, aliquando dicimus *mappam*, aliquando *mappa*, sed postea id intelliges.

Deinde,

Prima Declinatio habet vnam terminationē, nempe a, & id legat nec intelligat.

FORTE miraris qui possit legere. Multa colligit puer vno terendo vocabulo, *Musa, Musæ, Musam*. Deinde dum hactenus tam pauca voces occurrerint, *Vocales quinque, Consonantes, Diphthongi quatuor, Syllaba, Dictio, & cet.* dum octo aut nouem diebus sic inculcantur & per domum resonant, sonus ipse adiuuat, & præterea quod nulla dies omittenda sit, quæ non scribentem & pingentem occupet, omnino condiscit legendi vias. Et vt non sit expeditus lector, tamen dum memoriter declinat *Musa*, mihi satisfactum est. Scis quomodo docere solebam Hebraica, post tertiam statim lectionem discebatur Pakad: quod si legere queat discipulus, & præsentem semper lectionem, quorsum attinet multas horas perdere in legendo? 20

CASVS & numeros cur post declinationem posuerim, iam vides: facilius enim consequuntur quid sit Casus, vbi nomen vnum in digitis declinando posuerint. Semper ita docendum est, vt nihil pendeat ex sequentibus, sed quæ iam tenuerint, lucem adferant præsentī lectioni. Quare id ipsum, vnam esse terminationem primæ declinationis, volo vt legant modò, etsi non intelligant. Cæterum vbi absoluerint secundam declinationem, & tum adscripseris quinque esse terminationes, *us, um, er, ir, ur*: tum demum olfacient, & tum in ingressu statim tertiæ declinationis licebit scribere: *Tertia declinatio* habet multas terminationes. 25

ROGAS fortè quid faciemus de *Pentecoste, Adam, Abraham, Anchises, Andreas*, ablatiuus in *abus*, quemadmodum in institutionibus Græcis, multa ad secundam libri partem resecaui: ita nunc solùm sunt tradenda catholica. 35

SECUN-

SECUNDA DECLINATIO.

us i o um e o } Dominus.
i orum is os i is }

8 um i o um um o } Templum.
a orum is a a is }

Nomina in um sunt generis neutri.

Neutra habent tres casus similes in utroque numero, nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum.

10 HI casus in plurali numero semper desinunt in a.

H A E C legant & digito monstrantur in figura tres casus similes, *um um um*, *a a a*, templum, templum, templum: id fieri non potest, quin obiter discant quid significet vox, *similes*.

15 Sebastianae, quando dico est nomen neutrum, semper tres casus sunt similes. Vide quaeso, *Dominus* est nomen neutrum? Non domine. Quare? *us, um, e*. Iam puer saepius audiuit has voces, *Nomen, Declinatio, Declina,* &c. ubi inceperit coniugare verba, somniabit nomina
20 declinari, verba coniugari.

Sed pergamus.

GENERA SVNT TRIA.

Masculinum.

25 Foemininum.

Neutrum.

H I C obiter discit legere diphthongum *oe* tanquam *e*, & non per duas syllabas *oe*.

Nomina in *us* secundae declinationis sunt masculina,

30 vt *Dominus*.

Nomina primae in *a* sunt foeminina, vt *Musa*.

Nomina secundae in *um* sunt neutra, vt *Templum*.

I A M hoc ut cunq; capere potest; sin minus, aliquot post diebus intelliget.

35 S E D heus Vasaë, caue ne puerum oneres articulis *hic, hac, hoc*. Mei ne somniarunt quidem hactenus quicquam articulorum: tantum prolatis digitis

L 5 dicunt

dicunt *Musa, Musæ*, nec nominant aut casus aut numeros, manus ipsa loquitur.

ER.

er	i	o	um	er	o	} Faber.
i	orum	is	os	i	is	

ER crescens.

er	eri	ero	erum	er	ero	} Puer.
eri	erorum	eris	eros	eri	eris	

Carbo? Quid placet domine? Pu er quot sunt syllabæ? Duo. duæ, duæ. Pu e ri quot sunt? Tris. tres, tres. sic obiter corrigo, nec causas addo, vt condiscant aliquando sic, aliàs sic loquendum esse, id est crescere. Nonne iam es magnus? & cum esses in terra tua eras paruus? Etiam domine. Iam creuisti. sic puer habet duas syllabas, pueri tres: ergo crescit. intelligis? Etiam domine. Magister quot syllabæ? Tres. Ma gi stri quot? Tres. Crescit? Non domine. Collatione contrariorum optimè res discitur. Hactenus non curauim multitudinem exemplorum. Cæterum, er crescens vel non crescens, quod non tam latè patet, fermè omnia adieci exempla, aut præcepto catholico comprehendere: quod idem faciendum est in tertia declinatione, vt lingua & aures his vocibus assuescant: quæ si multæ sunt, multitudine ipsa præceptum discipulo insinuant: sin paucæ, ipso in loco declinatio earum discitur.

ir	iri	iro	irum	ir	iro	} Vir, leuir, treuir.
iri	irorum	iris	iros	iri	iris	

ur	uri	uro	urum	ur	uro	} Satur.
uri	urorum	uris	uros	uri	uris	

SECUNDA declinatio habet quinque terminationes, us um er ir ur. Hic fortè obiter accipit q; valere que. Antè fortè non occurrit, & abbreviationes principio fugiendæ sunt.

RELIQVA secundæ declinationis omnia omitantur.

QVO.

QVOMODO gustum dabimus adiectiui & substantiui?

Nomen duplex,

Adiectiuum.

Substantiuum.

ADIECTIUA.

Bonus	bona	bonum.
Malus	mala	malum.
Magnus	magna	magnum.
Paruus	parua	paruum.

PONO hinc grandem syluam nominum adiectiuorum, semper addedo contrarium, quod obiter facit ad discendum vocis significationem. Quamuis enim dum traditur Grammatica, nihil omnino curandum est de vocis significatione; tamen si citra dispendium institutionis propositæ iuuetur discipulus, arripienda est occasio. Ponenda, inquam, sunt adiectiua plurima, ea præsertim quæ suspicaris puerum iam aliquoties audisse intra tantillum tempus. Hæc sic doceo, cum licet dicere bonus equus, malus equus, magnus equus, paruus equus, id quod manet iunctum variis nominibus, est adiectiuum, vt bonus equus, bonus dominus, bonus caseus, &c. reliqua quibus hæc adduntur sunt substantiua, equus, dominus, caseus. Hæc dum multis exemplis tractantur, etsi perpetuò loquere Latinè, puer tamen per se vernaculam linguam imaginatur, & colligit quid adiectiuum, quid substantiuum.

Adiectiua in *us*, declinantur vt *dominus*.

Adiectiua in *a*, vt *Musa*.

Adiectiua in *um*, vt *templum*.

Deinde pono & adiectiua in *er*.

Asper aspera asperum.

Prosper prospera prosperum &c.

NEC laboro vt adiectiuum cum substantiuo declinent, præsertim si habeant diuersos exitus, quale foret bonus puer, nam turbantur in re non necessaria. Sed
parce

parce Vafæ , quòd tamdiu fim inter Pafcafios, & anal-
 phabeticos,quafi tu hæc ignores. Sed quia fic voluifti,
 ineptiui potius quàm nihil fcriberé. Mitto ad te Gram-
 maticam vnam Aethiopicam , iam olim à coquo meo
 inceptam & defcriptam ex libello meo quem eis trade-
 bam. Non eft integra, fed inde licebit coniecturam fa-
 cere . Aufim polliceri fi tu eam fic rudi figura perfece-
 ris, & bono ordine rem oculis etiam obieceris, fore vt
 intra trimefre hic difcipulus optimè declinet & con-
 iuget. Interea dum hæc difcit , fingulis diebus , vt dixi, 19
 exerceat fe pingendo . Et nullus dies prætermittatur,
 quin vocabula aliqua condifcat, partes hominis, res cu-
 linarias, & quæ in domo , foro , templo, agroque funt
 obuia, hoc eft, quotidiana ifta . Ea credo nouerit ante
 menfem vnum . Nam fingulis diebus diftinctis horis 15
 nunc legat, nunc pingat, nunc lectionem & vocabula
 cantillet, & iocus fit non labor.

VBI hæc quotidiana vocabula confcripta fuerint,
 & iuftus iam videatur numerus , in eodem libello per-
 gamus ad oratiunculas quotidianas. 20

Heus Sebaftiane?

Quid placet domine?

Vbi eft Michael?

Iuit aquatum.

Quid agit Nigrinus? 25

Studet, fcribit, parat focum.

Eftne Gulielmus domi?

Non domine.

Quonam abiit?

Iuit ad forum. 30

Quid eò?

Emptum pisces.

HÆC paucis primùm conftent verbis , & legant
 modo , vfu difcent & dicent memoriter . Quanquam
 omnino confultum eft , vt fimulatque fic fatiſ legere 35
 norint , fingulis diebus exerceant memoriam in huiuf-
 modi dialogulis , qui contineant quamuis materiam
 domeſti-

domesticam & puerilem . Cùm tibi tam multi sint vt-
cumque prouecti discipuli, curabis, vt tu his rudimen-
tariis modò studiorum rationem præscribas, & vnam
tantum horam, quæ alioqui tibi periret, eis impendas.

5 prouectiores autem tres aut quatuor quotidie in or-
bem cum illis puerulis ludant, & audiant eos declinā-
tes, sic vt quod alij facere queāt, tu ne subeas. Id maio-
ribus quoq; lucro erit, vt rationem docendi condiscant.

Ceterum cura vt vsu potiùs discant, quàm ratione. ver-
bi gratia, in tertia declinatione; sic dico *a atis neutrum*.

Declina Carbo *Dogma: Dogma, dogmatis, dogmati &c.* semper
ipse eis dico genitiuum, nec tento an iam sciant: verum
adeò crebrò declinabunt, vt tandem imprudentes in
genitiuum incidant. itaque de accusatiuo in *im*, ablati-

15 uo in *e* vel *i*, genitiuo plurali in *um* vel *ium*, non eos volo
torqueri, sed ipse inter declinandū succurro. Vbi bien-
nium fuerint versati in literis Latinis, tum demum
suopte studio legent grandes istos Grammaticos, aut
certè eis opus non habebunt, ipsi enim canones sibi
20 ex vsu auctorum formabunt. In dialogis multa obiter
discuntur, vt verbi gratia, numeri.

Quota est hora?

Prima,

Secunda,

25 Tertia &c.

Quot ibi sunt homines?

Decem,

Viginti,

Triginta.

30 IN verbis primæ coniugationis, præter ea quæ regu-
la vniuersali comprehenduntur, semper addo omnia
composita, hoc pacto:

Sto steti statum.

Adsto adstiti adstitum.

35 Consto, resto, præsto, prosto, disto, insto &c.

SIC in tertia & quarta coniugatione, & secunda,
vbi certus est numerus, nec præceptum est generale.

Nullum

Nullum enim præceptum pono in tertiâ coniugatione, sed hoc pacto pono terminaciones:

C I O.

Facio feci factum.

Conficio confeci confectum.

Afficio, Perficio.

Quare præpositiones pono statim post nomina.

XXX. accusatiuum regunt.

XV. ablatiuum.

IIII. vtrumque casum.

I AM sciunt dicendum: Gulielmus iuit ad forum, quia *ad* regit accusatiuum &c. Necdum sciunt quid sit comparatiuus, tamen in nominibus in *or* posui comparatiua *or oris*, Doctior, Melior, vt declinent. Sic & verbalia in *io*, vt Auctio, Natio, Factio &c. postea eos titulos intelligunt. Mei iam multis mensibus à me negliguntur, eò perducti sunt, vt intelligant Dominum: nec multum iam curo, fui aliis occupator, quàm vt eos multum respicerem. Peruenerant vsq; ad tertiâ coniugationem, fortè aliquid fiet Braccaræ.

T V nihil de Passiuis verbis tradas, nisi omnibus absolutis coniugationibus, tum de Passiuis agendum simul & Deponentibus in *or*.

P O S T verba, tradenda Pronomina. nec sciunt quid Primitiuum, quid Deriuatiuum, Demonstratiuum &c. tantum declinent.

Aduerbia, Coniunctionesque vsu discant.

SE Q V I T V R Syntaxis. cuius caput primum de adiectiuo & substantiuo trado statim post secundam declinationem. De verbo actiuo cum accusatiuo intelligunt, vbi scient imperfectum esse Comedo, nisi addas panem, carnes &c.

Comparatiuus ablatiuum regit, Superlatiuus genitiuum.

Duorum substantiuorum alterum semper sit genitiuus.

Duorum verborum alterum Infinitiuus.

H A E C

HÆC pauca sufficiant. Nam quæ adiectiua genitiuo gaudeant, quæ ablatiuo, in Dialogis obiter discēt, ubi eò perducti fuerint, vt ipsi obseruare incipiant verba & nomina quæ catholicis præceptis non continentur, alia alios postulare casus, vt vescor, fruor, vtor ablatiuo, &c.

SI hoc pacto puerum instituas, ante sex menses cõmunia nouerit capita totius Grammaticæ. Et interim in dialogis eum profectum habuerit, vt multa norit garrere Latinè.

SEQUITUR anni pars posterior, quo putarem illi nihil perire, si publicæ lectioni Terentianæ interesset, non quòd totam assequeretur, sed dum te audiret copiosè differentem. Vos isthæc intrò auferte, multa, credo, intelligeret, Simo paterfamilias, seruos astantes alloquitur, iacebant pro foribus aut ligna, aut nescio quæ sarcinæ aut onera, iratus dominus & stomachosior in pigros desides & negligentes somnolentosque seruos; vos, inquit, serui, quid ista sic relinquitis pro foribus & ante ostium? auferte, hoc est, asportate intrò, hoc est, in domum istæc, hoc est, ista onera. Puer sex mensibus in familia tuâ versatus, nihil huius enarrationis assequeretur? Perge. Auferte, imperatiuus ab Afero regit accusatiuum; isthæc dicunt Poetæ pro ista: Intrò Aduerbiu locale &c. alia quæ adferes auditoribus non assequetur, quid tum? adhuc tenellus est, & dies diè docebit. Quàm mirabatur quòd D. Ludouico enarrarem Liuium! Et tamen res processit pulcherrimè. Tibi quoque dextra erunt omnia, si modò Salmanticum mores caueris, qui si difficilis locus occurrat, ibi nervos explicare student, & sui miraculū apud plebeculam facere. Tu pueri modo dicito, non potes iam assequi.

INTEREA tamen hic puer domi habebit sua studia in dialogis legendis & pingendis. quos si adhibita etiam cura conscripseris, fieri queat vt nulla sit vox Latina, quin ante finem primi anni ab hoc puero sit sepius lecta,

lecta, scripta, audita, & bene detrita. Quomodo quaeso? Principiò nomina poëtica fluminũ, herbarũ, montium &c. omitto, & antiqua præterea vocabula. Deinde in his dialogis, etsi argumenta erunt aliarum rerũ, potes tamen subinde Grammaticum simul agere, & dialogi rem agere. Verbi gratia, fortè concluditur dialogus, hoc est, pagina vna (nam nolo te splendide hic laborare) Dialogos voco confabulationes quauis de re. & sunt singulæ paginae quandoque dialogi, vt res sese tulerit, semper positus in frontispicio personis discipulorum tuorum, non eorum modò qui hæc discunt, sed quorumlibet, quicquid noui vel tibi vel Cæsari ipsi contigerit, inde fiat colloquium paruulum. (si modò captum discipulorum non excedat) Esto ergo, sit finis dialogi iste: Faciam quicquid iusseris. Ingredere hinc occasionem, vt discant composita verbi Facio, & sic digere, vt alter nominet ipsum compositum, alter orationem ex eo descriptam reddat.

CARBO. NIGRINVS.

PLACETNE excutere composita verbi facio? 20
Perplacet, tu præito, subseruiam ego pro virili.

AFFICIO.

REX me affecit summo honore.

SI id commiseris, afficeris maximo dedecore. Cõgere hinc si placet, eos ablatiuos, quibus iungi solet id 25
verbum.

CONFICIO.

CONFECTVS fame, inedia, mœrore.

EXPENDE sic omnia composita, & dialogos sic conscriptos saltem creberrimè legant, haud aliter atq; 30
nos horas canonicas.

IAM verò volo, vt etiam data opera certa quædam verba cum suis compositis deligas, & sic cum vno atq; altero exemplo scribas. tandem minuetur Lexicon, & pauca relinquentur, quæ tuus non ceperit discipulus. 35
Deinde hoc pacto quandoque, vt facit Cornucopia, nominando omnia quæ à themate deducuntur.

MICHAEL.

MICHAEL. SEBASTIANVS.

QVID gignit amo?

Amo, amans, amaturus, amabilis, amandus, amor, amicitia, amicus, amica.

5 R V D E est exemplum. Sed vides ita sensim fieri, vt recto adhibito iudicio, totam linguam Latinam, & bonam eius vtendæ partem, in hunc Dialogorum librum possis conferre, ne discipulo annum vnum sic exercitato multa possint obiici noua.

10 P R A E T E R E A ratio illa copiae, trahendo oratione ex oratione, etiam hinc locum habeat, praesertim si videantur aliqua esse vocabula, quæ alia ratione infulciri nequeant. Id fit, vt scis, vel vt ipse orationemingas hoc modo. Conferas te domum. Contulit in me plurima
15 beneficia. Plurimum de me meritus est &c. aut nectendo sententias auctorum & adagia. Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Non omnia possumus omnes. Vt possumus quando vt volumus non licet, &c. hæc varietas etiam grata est. Postremò vbi iam omnes ratio-
20 nes pertractaueris, capiam Lexicon Nebriffensis, & decursis ordine vocibus, si quam fortè puer necdum audierit, aut etiam si audierit, modò eius occasione oratio elegans emergat, eam ordine Alphabeti describam, & item reliquas omnes, & ne fastidium fiat, literam A ponam: deinde aliquos nouos adiciam dialo-
25 gos, postea B &c. Non enim necesse est te graue & serium argumentum ad finem vsque perducere Erasmi more, sed tantum vsum doces linguæ Latinæ.

30 P R O X I M V M annum si sic animi causa impenderis istis analphabeticis, totam linguam Latinam paruo libello & utili concluderis. Et quia fortè vereris ne in longum excrescat: principio quis longus debet cense-
35 ri liber, si vnus modò à discipulo tractandus est? Deinde quando pingendo, legendo, & audiendo hic liber sic decantabitur inter eorum manus, licebit subinde expungere, si qua sapius eadem occurrant, & in eorum locum alia substituere. Quanquam quid periculi, si
M eadem

eadem crebrò in libro eodem compareant, licebit adiecto aduerbio, aut actiuo verso in passiuum, saltem faciem orationis mutare.

ALIUD restat. Vnus hic libellus omniũ instar erit, quod quidem ad linguam Latinam attinet. Itaque non solum legendus est, sed tanquam iustus auctor habendus. Et quemadmodum scriptores ceteros legimus, & arrepta uocula quapiam, inde comminiscimur aliquot orationes; ita cum lubebit tibi remittere animum, legatur ex hoc libello pagina vna, etsi qua vox rarior occurrat, tractetur bene, & uiua voce ibi pensetur, quod fortè non sapius insit in libello.

EGREGIUM cerno fructũ, mi Vasaë, & fortè multis vtilem laborem, si velis aliquid hic adhibere diligentia, vt eadem fidelia non duos dealbes parietes, sed multos, & vnus tibi libellus suppeditet linguam Latinam vniuersam, insignes auctorum sententias, adagia innumera, copiam orationis, insignium virtutũ & vitiorum definitiones, & postremò quod tibi & multis aliis queat esse vsui, vt in promptu à primis statim annis discamus, ne prouecti hæreamus in quantitate syllabarum. Mihi vsu venit si quando nugor, vt afflatum Apollinis perdam, dum non occurrit carmen Poëtae, & video Grammaticos, a ante u corripitur, &c. Itaq; nuper dum insanirem defuncto Erasmo, animus erat semel mensem vnum elaborare, & hæsitanti perpetuum parare remedium, sed alia cura interpellauit: etsi à me alienum est ista iam ætate, tamen animus est nisi tu pernerteris, auxilio meorum Aethiopum illud laboris capessere. Sed ordine ad singula.

MULTIS viris displicet ex auctoribus insignes locos, qui sententias graues continent, feligere, & in eis legendis operam ponere, propterea, quòd apud eos ipsos auctores huiusmodi rectius intelliguntur, melius discuntur, quàm si quis ex multis auctoribus grandem sibi paret farraginem. Eiusdem sum & ipse propemodum sententiæ. Cæterum & apud Græcos non

non defuerunt qui scriberent *γνώμους*; & longè optimū
 arbitrarer, si quis ita disceret linguā Latinam, vt quem
 vsum vocis accipit puer oratione alioqui inani, eum
 ipsum ferret ex huiusmodi oratione, quæ præter signi-
 5 ficationem vocabuli, etiam moneret aliquid: vt sunt
 adagia, apophthegmata, & similia, vbi vel est historia,
 vel fabula, vel tale quidpiam. Occurrit illud mihi Ci-
 ceronis: *Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non*
auaritia comminuere atque violare soleat. Infulciatur alicubi in
 10 Dialogis occasione vocis *Violo*, aut cuiusuis alterius. Ita
 quicquid insigne est & illustre, per occasionem inter-
 feratur. Cùm enim pueri sint tenacissima memoria, à
 primis annis ea imbibant, quæ nos postea senes vix
 15 magno labore discimus. Legimus totū Terentium, nec
 quicquam postea meminimus, quàm eiusmodi locos
 insignes, qui si non minus eleganter scripti sunt, aut
 etiam elegantius, præstare opinor, vt tuus iste libellus
 horum sit plenissimus, etiam si excrescat plurimū. Itaq;
 20 clausulas Valerij Maximi, & quicquid in tragico Sene-
 ca, in Cicerone, Plinio, & cæteris classicis auctoribus
 memorabile sit, quando suspicor te subducta linea in
 codicibus tuis illustrasse, ordine minister tuus exscri-
 bat, tu deinde pro tuo iudicio ex eo collectario in locū
 25 aliquem dialogici libelli referas, aut libellorum; quid
 enim periculi, si in multos tomulos annus vnus ex-
 crescat?

I A M etsi primo anno non facies versificatorem, ta-
 men velim te ex omnibus Poëtis eos versiculos elige-
 re, qui præterquam quòd sententiam continent, aut hi-
 30 storiam, aut aliquid dignum memoria, eam etiam con-
 tineant vocem, cuius quantitas canonibus generalibus
 non continetur. *Cedimus, inque vicem præbemus crura sagittis,*
 fermè sex locis aptari potest. Multa Horatius. plurima
 præbebit Ouidius. Quòd si ordine alphabetico feceris,
 35 tibi etiam nunc grandæuo poterit esse vsui, si sparsim
 immittas, velit nolit puer infiget memoriæ.

ET quia tam varias rationes colligo, vt spatium annuo

Latinum vtcunque reddamus discipulum, & vnum in librum totam volumus congerere linguam: cur etiam non hoc postremò addimus, vt congestis hinc inde auctorum dictis, titulos aliquot vberes de virtutibus & vitiis more Valerij, & de rebus aliis confingamus? De Patria, de Præceptoribus, de Medicis, de Philosophis, de Pauperibus, Diuitibus, Regibus, Plebeis &c. Exempli causa.

DIVITIÆ.

Re sine nullus eris.

In precio precium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper vbique iacet.

Donec eris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

ET item alia quæ eodem pertinent.

PATRIA.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Detinet, &c.

VIDE OR tibi fortè nimius, sed tu seligendi debes esse arbiter Vasaæ, simulq; cogitare, tum quòd nihil offecerit, si quædam sub anni exitum iam dialogicus codex contineat, quæ non planè intelligantur; tum verò sensim eò puerum deducendum, vt exercitio discipulorum grandium assuefiat, quos grandes & ipse quotidie præter pensum studiorum sic exercere potes, vt & ipsi collectarium habeant sententiarum, quæ pluribus constant verbis, qualia fuerint carmina aliquot ex Iuuenale, aut comparatio quæpiam speciosior, vt illa.

Ac veluti in populo, in 1. Aeneid. de ventis. Item reddenda quotidie sex aut septem adagia, & sensus eorum verbis paucis memoriter reddendus, de qua re nuper tibi scripseram.

OMNINO supra opinionem res tibi succedet, si modò piaculum sit domi tuæ audire voces vernaculas, & quemadmodum antè monui, aliquot è grandioribus tibi velut hypodidascalos feceris, vt vicibus in orbem euntibus nemo docendo aut audiendo grauetur,

&

& analphabeticis tamē isti nullas habeant horas vacuas, quin ea vel legant præsente quopiam, aut scribant aut commendent memoriæ, aut cum Latinis colludant.

VELLEM vt hanc rationem publicè susciperes, nō inuitatus auditoribus, sed vt collectis aliquot etiam rudibus & grandioribus natu, qui se obsequentes præberent, eos vnà cum domesticis institueres, fortè perspecto tam eximio fructu, plures vltro confluerent. Id modò te oro, ne pudeat ad hæc in speciem minima descendere, & potius omnia Græca posthabeto, etiam domi vt ais, fortè tradenda. Sis Pascasiorū totus, donec finem videamus futuræ Cathedræ &c.

PVTO iam satis ineptiui, ignosce Vasee, cupiueram heri absoluere epistolam, sed Pascasij me prolixum fecerunt. Vnum addam præcipuè curandum, vt situ & ordine scriptarum rerum oculis quoque gratus sis, hoc est, in Dialogis omnem responsionem semper in nouo versu colloces, hoc pacto:

Quid agis?

10 Studeo.

Vbi est Gulielmus?

Nescio domine.

MITTO ad te principium Dialogorum Aethiopicorum, vnde simul & rem & ordinem agnosces.

25 EA res tantum habet momenti, vt bonus aliquilibet planè damnari debeat. Scripseram quondam tabulam Hebraicam, tabulam, inquam, non iustam Grammaticam, quòd & typi minores deessent, & Campensem nollem videri emendare; eam sic disposueram, vt
30 mirificè iuuaret memoriā. Modò vidi eam sic impressam Parisiis, dum Typographi chartæ compendium sequuntur, vt meritò doctis omnibus meus labor displiceat. Sit iam tandem finis fabulæ. Imò adhuc vnum restat: magnopere conducere ad faciendam fidem huius
35 institutionis tuæ, si quem nancisci queas puerum, non qui adhuc Grammaticam ignorer, sed qui ne literam quidem viderit, quales ego accepi Aethiopes: & eum

fic instituas, vt anno primo iam legat & pingat expedite, loquatur & intelligat sic Latine, vt illos longè superet, qui triennium istic artem audiuerint Nebrissenfis.

NON debes Græcè docere in gratiam mearum Institutionum, quando eam lectionem non debes, velim totus, vt dixi, sis Pascastorū, etiam priuatim, & omnem lapidem contra Aquilam moueas.

RHETORICA si quando exire debet, summo pere ad labora vt noua præcepta, & in vniuersum, quicquid ad præceptum aliud, aut aliam conditionem pertinet, occupet principium versus, nam id valde facit ad perspicuitatem docendi.

SATIS apertè & simpliciter imò rusticè tibi depingo, quæ mihi ad iuuentutis rectam institutionem conducere videntur. At velim te nostra non sic aliis tradere, fortè enim riderent, &c. quando istis istic diis nihil placet, nisi quod specie commendetur.

ANTE abitum meum spero videbo Salmanticam. Sed quid mi Vasaæ, possēsne chartis ista mandare? Dicerem si res vrgeret, vt te proximo bimestri conferres Braccaram, illic enim ad Decembrem vsque puto subsistemus. Verùm quando molestum esset, & fortè dubium, quando & Diuum Iacobum adituri simus, nec possim diem certum præstituire, quo debeas me reperire Braccare, & omnino animus est, vos ante discesum inuisere, ne hic sis anxius.

IAM equum alterum emimus, profecturi per gratiam Dei proxima hebdomada, Ora Deum vt illic res nobis bene procedat.

LIBELLORVM precia, quando non adscripsisti, tu in rationes referas.

DE Galeno meminero, & si in patriam iturus sim, hinc tamen eum emerem, quòd multò minoris vendantur libri Aldini Salmanticæ, quàm Louanij, & fortè ibi non est: post videro.

O charissime Marce, vbi agis, viuum an mortuum dicam? rogo Vasaæ rem aliquam habeamus certam.

C O M

COMMODIOR mihi erit patria Vasæe, propagandæ linguæ Arabicæ, quàm Salmantica. Deinde si vnquã Salmantica sum publicè docturus, potiùs id gratis facturus sum, quàm alligatus Cathedræ.

5 DE Ciruelo hominum more suspicatus sum, & vt homo, falsus.

ROGAVI hîc nuper, quid Consiliariis in mentem venisset, quòd Cathedram pronunciandam curarint vacuam; credo, inquit quidam, vt ex prouisione aliquot haberent ducatos.

DE Gulielmo meritò times, Venus & vinum vereor ne adolescentem perdant; timeo ne aut suam alat more Salmanticensium, aut si vagetur, morbum contrahat in Hispania Gallicum, aut imprudens implicetur pauper-
15 cula alicuius nuptiis. Hęc non in eum magis quadrant, quàm in quosuis nostrates. Tu qui præsens es eum moneo: nihil habeo quod ad eum scribam, salutabis cùm è Medina venerit, & meo nomine roges, vt prudenter aliorum exemplis moneatur, ne qui bene artem suam
20 didicerit, alicuius mali confinio tentetur &c.

Itinerarium, vt video, cupis profectiois Braccarenfis, constringam præclara nomina, vt delicatissima est illa *τρυφίπολις*, quæ res videatur augustior, & Sertorio digna.

25 CLENARDVS SVO VASÆO,

S. P. D.

SI sum rediturus in Lusitaniam, coràm narrabo quæ
30 mihi in hac contigerunt profectioe Africana. sin minus, & tu & orbis vniuersus disce rem omnē ex epistola quam statui iam pridem scribere ad Christianos. Nescio an sufficiet pecunia quam modò attulit Gulielmus: licebit quidem exire Africa, modò Deus permiserit: at priusquã veniam Granatam, & inde ad vos, grauis restat sumptus. Scripsi ad Principē, quæ mihi Gulielmus narrauit se audisse ex Fogacio: quæ si suis literis

M 4

con-